

Цифровізація судової експертизи та нові етичні виклики

Яна Шаповалова

головний судовий експерт сектору товарознавчих та гемологічних досліджень відділу товарознавчих, гемологічних, економічних, будівельних, земельних досліджень та оціночної діяльності, Сумський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр Міністерства внутрішніх справ України, м. Суми, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-2701-1044>, e-mail: shapovalovaym@gmail.com

У роботі розглянуто цифровізацію судової експертизи як чинник підвищення ефективності, точності та прозорості правосуддя. Висвітлено роль інформаційних технологій, зокрема штучного інтелекту, у модернізації експертної діяльності. Акцент зроблено на етичних викликах, пов'язаних із безпекою даних, відповідальністю за рішення та можливими маніпуляціями доказами. Обґрунтовано потребу в нормативному регулюванні та професійній підготовці кадрів.

Ключові слова: цифровізація; судова експертиза; інформаційні технології; етичні виклики; конфіденційність.

Digitalization of Forensics Expertise and New Ethical Challenges

Yana Shapovalova

The paper examines the digitalization of forensic examination as a factor in increasing the efficiency, accuracy and transparency of justice. The role of information technologies, in particular artificial intelligence, in the modernization of expert activities is highlighted. The emphasis is on ethical challenges related to data security, responsibility for decisions and possible manipulation of evidence. The need for regulatory regulation and professional training of personnel is substantiated.

Keywords: digitalization; forensic examination; information technologies; ethical challenges; confidentiality.

Цифровізація судової експертизи — важливий етап модернізації системи правосуддя, що дає змогу значно підвищити точність, ефективність і прозорість експертних досліджень. Завдяки застосуванню передових інформаційних технологій і інструментів судова експертиза може стати більш оперативною, доступною й надійною.

Цифровізація судової експертизи — це процес інтеграції інформаційних технологій у всі етапи судово-експертної діяльності. Мова йде про застосування автоматизованих

систем, програмного забезпечення, штучного інтелекту та інших цифрових інструментів для збирання, оброблення, аналізування та зберігання доказів, а також для створення звітів за результатами експертизи. Цифровізація судової експертизи охоплює послуговування різними технологічними рішеннями для покращення процесу збирання, зберігання, оброблення та аналізування доказів.

Так, наприклад, в умовах цифрової трансформації України Державний науково-дослідний експерт-

но-криміналістичний центр МВС України (далі — *Центр*) став флагманом модернізації судово-експертної діяльності. Завдяки впровадженню інновацій, автоматизованих систем, штучного інтелекту та сучасного програмного забезпечення, експерти Центру отримали нові можливості для проведення якісних і швидких досліджень.

Наразі впровадження цифровізації судової експертизи в Україні має великі досягнення та вже впливає на високу точність досліджень, оперативність ухвалення рішень, прозорість і об'єктивність експертиз та інтеграцію з міжнародною безпековою спільнотою, яка здатна відповідати на виклики сучасної злочинності та забезпечувати ефективне функціонування системи правосуддя в цифрову епоху.

Отже, у сучасному світі цифрові технології стають ключовим інструментом у боротьбі зі злочинністю, забезпеченні справедливості та посиленні правоохоронних функцій держави. До того ж одним із найважливіших елементів кримінального провадження є судова експертиза, яка потребує точності, об'єктивності та наукового підходу [1].

Попри численні переваги, цифровізація судової експертизи не позбавлена низки етичних викликів, що потребують ретельної уваги.

Так, цифрові експертизи часто пов'язані з обробленням величезних обсягів чутливої інформації — від персональних даних до секретних або класифікованих матеріалів. Порушення конфіденційності може призведе-

сти до серйозних наслідків, включно з порушенням прав людини. Застосування таких технологій, як блокчейн або штучний інтелект, потребує високих стандартів безпеки й чітких правил щодо доступу до інформації.

Застосування штучного інтелекту для проведення судових експертиз ставить питання про відповідальність за прийняті рішення. Якщо система на основі штучного інтелекту виявить неправильний висновок, хто буде нести відповідальність? Чи варто довіряти такому аналізу без участі людини, або штучний інтелект має бути лише допоміжним інструментом?

Цифрові технології надають можливість для маніпуляцій з доказами, особливо у випадках із використанням відео- чи аудіофайлів. Це може стати серйозною проблемою, якщо зловмисники зможуть маніпулювати даними або застосовувати технології глибоких фальсифікацій (*deepfakes*), щоб створити неправдиві докази.

Ураховуючи, що цифрові технології можуть здійснювати більшу частину роботи, постає питання: наскільки важливо зберігати присутність людини під час ухвалення рішень? Чи є місце для суб'єктивних оцінок у випадках, коли автоматичні системи вже можуть здійснювати аналіз? Важливо, щоб суддя або експерт залишався на кінцевому етапі прийняття рішення, оскільки він може враховувати моральні, соціальні та культурні аспекти, які не завжди доступні технологіям.

Щоб мінімізувати етичні ризики, пов'язані з цифровізацією судової експертизи, необхідно:

- розробити чіткі етичні стандарти для застосування технологій у судовому процесі;
- забезпечити належний захист даних і конфіденційність, включно із застосуванням сучасних методів криптографії;
- створити механізми контролю та аудиту застосування технологій, особливо штучного інтелекту, щоб уникнути маніпуляцій та помилок;
- провести навчання для суддів та експертів, щоб вони розуміли обмеження та можливості цифрових інструментів і могли ефективно їх застосовувати без ризику прийняти несправедливі рішення.

Отже, для мінімізації ризиків необхідно розробити чіткі стандарти безпеки та захисту даних із застосуванням сучасних криптографічних методів [2]. Окрім того, важливо забезпечити контроль людини над автоматизованими процесами ухвалення рішень, ураховуючи соціальні та моральні аспекти [3].

Цифровізація судової експертизи відкриває нові можливості для

підвищення ефективності та точності правосуддя. Застосування передових технологій дає змогу значно покращити якість експертних досліджень, спростити доступ до доказів і забезпечити прозорість процесу. Проте разом із цими перевагами з'являються нові виклики, пов'язані з безпекою, етикою та відповідальністю. Важливо не тільки впроваджувати технології, а й створювати чіткі норми та стандарти, які дають змогу максимально зменшити ризики та забезпечити справедливий судовий процес.

Перелік джерел посилання

1. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII (зі змін та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 18.09.2025).
2. Інформаційно-аналітичний дайджест / відп. ред. О. Довгань; упоряд. О. Довгань, Л. Литвинова, С. Дорогих. Київ, 2023. 270 с.
3. Helen Nissenbaum, Symposium, Privacy as Contextual Integrity, 79 WASH. L. REV. 119 (2004). URL: <https://digitalcommons.law.uw.edu/wlr/vol79/iss1/10> (дата звернення: 18.09.2025).